

5. DISAIN

➤ põhitegevusala

- disain

	2019
Ettevõtete/asutuste arv:	1 096
Töötajate arv:	1 141
Tulu (mln eurot):	56,2

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
LÜHIKOKKUVÕTE	4
5.1. PAKKUMINE	5
5.1.1. ETTEVÕTETE JA TÖÖTAJATE ARV	5
5.1.2. TURU MAHT JA VÄLISKAUBANDUS	6
5.1.3. ERINEVAD DISAINI LIIGID.....	8
5.2. NÕUDLUS	11
5.2.1. SISETURU NÕUDLUS.....	11
5.2.2. AVALIKU SEKTORI HUVID.....	11
5.3. ORGANISATSIOON JA FINANTSEERIMINE	12
5.3.1. FINANTSEERIMINE	12
5.3.2 ORGANISEERITUS	14
5.3.3 SEOSSED TEISTE TEGEVUSVALDKONDADEGA JA LOOMEMAJANDUSE SEKTORITEGA	15
5.4. HARIDUS	18
5.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA TAKISTUSED	21
5.6. ARENGUPROGNOOS 3–5 AASTAKS	23
5.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD	24
Lisa 5.1 Mittetulundus ja usaldusühingute omateenitud tulu (eurodes).....	25
Lisa 5.2. Disaini valdkonna tegevused Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) järgi	25

SISSEJUHATUS

Disainiga puutume kokku kõik ja kõikjal, seda tihti endale teadvustamata. Disain on strateegiline arendusprotsess väga paljudes valdkondades, mis puudutab tooteid, teenuseid, keskkonda, kommunikatsiooni jne. Hea disainitoote olulisteks omadusteks on tema kasutatavus, otstarve, loodussäästlikkus. Antud uuring annab ülevaate Eesti disaini 2019. aasta majandustrendidest, lähtudes disainivaldkonna tegevusplaanidest ja toob välja lähituleviku arenguprognosisid. Töö põhiülesandeks on disainivaldkonna majanduslike aspektide kaardistamine (ettevõtete arv, töötajate arv, müügitulu jne), kuid samas on analüüsitud ka disainialase hariduse võimalusi, tehtud ülevaade Eesti disaini tugiorganisatsioonidest, valdkonna tugevustest, nõrkustest, arenguvõimalustest ja takistustest. Lisaks SWOT analüüsile on esitatud 3–5 aasta arenguprognosis, mille aluseks on 2019. aasta oktoobris vastu võetud dokument „Eesti disainivaldkonna arengukava 2023. aastani“, kus on toodud strateegilised suunad ja eesmärgid disaini edasiseks arenguks.

Töökäigus on uuritud disainivaldkonna teemalehte „Kultuur 2030“. Lisaks sellele on töö raames läbi viidud ekspertintervjuud disainisektoris töötavate inimestega ja töötleva tööstuse ettevõtete esindajatega.

Valdkonna analüüsimisel on kasutatud Statistikaameti ja Äriregistri andmeid, mida on täiendatud valdkonna ekspertide hinnangutega, sest statistika on jätkuvalt puudulik ja kohati ka ekslik.

Disaini valdkonna kaardistamisel on vaatluse all disainiteenust pakkuvad äriühingud, mis on Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) alusel liigitatud koodi 74101 alla (lisa 5.2). Disainerite teenust kasutatakse pea kõigis majandusharudes, palju disainereid töötab reklaaminduses ja infotehnoloogia ettevõtetes, kiiresti arenevad teenusedisain, UX ning UI disain.

Disainivaldkonna all ei analüüsita reklaamidisainerite, sisearhitektide ja tarbekunstnike tegevust, kuigi paljud nende alamvaldkondade esindajad kuuluvad Eesti Disainerite Liidu liikmete hulka. Analoogselt eelmise kaardistusega (2015. a) on need vastavalt reklaami, arhitektuuri ja kunsti valdkonna all.

LÜHIKOKKUVÕTE

Äriregistri andmetel tegeles disainivaldkonnas 2019. aastal 1 096 ettevõtet, sealhulgas kuus mitte-tulundusühingut (MTÜ). Kokku oli hõivatud 1 141 inimest, nende hulgas 100 füüsilisest isikust ettevõtjat (FIE). Disainivaldkonnas tegutsevate äriühingute, MTÜ-de ja FIE-de müügitulu oli 56,2 mln eurot, sellest 55,6 mln eurot teenisid äriühingud. Kiiresti areneb disaini rakendamine nii teenuste arendamisel kui infotehnoloogia sektoris. Kaardistamise käigus uuriti lisaks disainiteenust pakkuvatele ettevõtetele ka olukorda töötlevas tööstuses. Tootjate küsitlus näitas, et tootedisaini nõudlus tööstuses on endiselt tagasihoidlik, kuid ekspertide hinnangul olukord viimastel aastatel tasapisi paraneb. Samal ajal on tootedisaini potentsiaalne turg väga suur, kuna hõlmab tervet töötlevat tööstust, jaekaubandust jm. Tootedisaini välisturu müügi kohta võib tinglikult öelda, et suurel määral kajastub see töötleva tööstuse ekspordis.

Disainivaldkonna lähiaastate peamised tegevussuunad on välja toodud arengukavas „Eesti disainivaldkonna arengukava 2023. aastani“. Disainivaldkonna arendamiseks on välja kujunenud tugistruktuurid (eelkõige Eesti Disainerite Liit ja Eesti Disainikeskus).

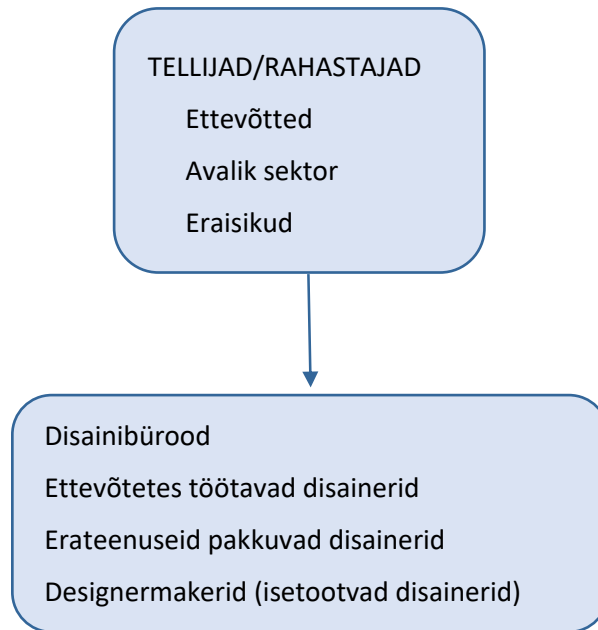
Valdkonna suurimaks rahastajaks on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS), rahalisi vahendeid on eraldatud ka Eesti Kultuurkapitali kujutava- ja rakenduskunsti ning arhitektuuri sihtkapitalidest. Lisaks sellele on nii Eesti Disainerite Liit kui ka Eesti Disainikeskus saanud toetust Kultuuriministeriumilt.

Disainiteenust pakuvad disainibürood on enamasti 1–2 inimesega väikeettevõtted ning see takistab suuremate tellimuste vastuvõtmist ja sisenemist välisturule. 2010. aastal on Eestis loodud disainibüroode võrgustik.

5.1. PAKKUMINE

Disainiteenust pakuvad vastavad bürood. Ettevõtetes on loodud tootearenduse osakonnad, kus töötavad ka disainerid. Ka teiste tegevusalade arendamisel kasutatakse disainerite teenust, näiteks teenusearendusosakonnas, turundusosakonnas jm. On olemas disainerid, kes tegelevad eratellimustega.

Joonis 5.1. Disainivaldkonna väärtusahel

5.1.1. Ettevõtete ja töötajate arv

Disainerite tegevusvaldkonda kirjeldab Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) kood 74101 (lisa 5.1). Nagu ka varasematel loomemajanduse kaardistamistel, ei käsitleta antud uuringus disainivaldkonna all sisearhitektide tegevust, kuna seda kajastab arhitektuuri valdkond. Osa disainifirmasid oli kodeeritud kunstialase loometegevuse (EMTAK 90031) alla ja ka vastupidiselt. Lisaks oli märkimisväärne arv firmasid ekslikult kodeerinud oma tegevusalaks disainiteenuste pakkumise, kuigi tegelikult tegelevad nad jae- ja hulgimüügiga, kirjastamisega, koolitustega jne. Samuti olid disainivaldkonna koodiga käsitööettevõtted, kelle tegevust antud uuringus analüüsitakse käsitöö valdkonnas. Eeltoodust lähtudes võib öelda, et sarnaselt eelmistele loomemajanduse kaardistustele ei vasta disainivaldkonna kirjeldus täiel määral EMTAK-i koodile, kuid endiselt on antud kood ainus, mille alusel määrata disainiga tegelevaid ettevõtteid. Ekspertide arvates peaks edaspidi vaatluse alla võtma ka firmad, kellele disain on lisategevus.

Äriregistri korrigeeritud andmete järgi pakkus disainiteenust 2019. aastal kokku 1 096 ettevõtet (vt. tabel 5.1), seega on 2015. aastaga võrreldes ettevõtete arv märgatavalt kasvanud (+62%). Äriregistri andmed näitavad, et firmad, kes alustasid oma tegevust aastatel 2018 või 2019 olid tihti 1–2 töötajaga mikroettevõtted ja seepärast jäi nende müügitulu sel perioodil väikeseks. Disainiga tegelevate firmade hulgas on nii spetsialiseeritud disainibüroosid kui ka laiema tegevusalaga firmasid, kelle põhitegevusalaks on disain. Lisaks äriühingutele tegeles disainiga 2019. aastal kuus mittetulundusühingut (MTÜ-d), kellede nimekiri on toodud lisa 5.1. Nagu varemgi, on enamuses disainifirmades 1–2 töötajat ehk keskmiselt 1 inimene ettevõtte/asutuse kohta. Sealjuures üle poole uutest firmadest olid just üheinimese firmad.

Tabel 5.1. Disainivaldkonna majandusnäitajad 2011, 2015 ja 2019

	2011	2015	2019	Muutus 2019/2015 (%)
Ettevõtete arv	478	677	1 096	61,9
Äriühingud	476	670	1 090	62,7
MTÜ-d	2	7	6	-14,3
Töötajate arv	600	1 060	1 141	7,6
Äriühingud	476	937	1 035	10,5
MTÜ-d	9	11	6	-45,5
FIE	115	112	100	-10,7
Müügitulu (tuh eurot)	12 693	42 209	56 174	33,1
Äriühingud	12 112	41 388	55 503	34,1
MTÜ-d	7	269	101	-62,5
FIE-d*	574	552	570	3,3

*Statistikaameti andmed, EKI arvutused

Allikad: Statistikaamet, EKI arvutused

Äriregistri korrigeeritud andmetel töötas 2019. aastal disainivaldkonna äriühingutes 1 035 inimest, mida oli 10,5% rohkem kui 2015. aastal. See näitab, et töötajate arv suurenes oluliselt aeglasemalt kui ettevõtete arv, mis veelkord kinnitab, et juurdekasv toimus mikrofimade arvel. Valdkonnas tegutsevates mittetulundusühingutes töötas kokku kuus inimest. Lähtudes Statistikaameti andmetest oli disainivaldkonnas 2019. aastal lisaks arvestuslikult 100 füüsilisest isikust ettevõtjat (FIE-d). Sektoris oli kokku 1 141 töötajat ehk 7,6% enam kui 2015. aastal.

5.1.2. Turu maht ja väliskaubandus

Disainivaldkonna ettevõtted võib liigitada põhiliselt kahte gruppi – disainibürood ehk ettevõtted, kelle põhitegevuseks on disainiteenuse pakkumine ja ettevõtted, kes pakuvad disainiteenust koos tootmise või muu tegevusega.

Disaini liikideks¹ on:

- Visuaalse kommunikatsiooni disain
- Keskkonnadisain: sisekujundus, teeninduskeskkond, poe- või muu müügikeskkond, viidandus ja navigatsioon
- Tootedisain/tööstusdisain
- Teenusedisain
- Digitaal- ja interaktsioonidisain: koduleheküljed, mobiili- ja veebirakendused, e-pood, tellimiskeskonnad, kasutajaliidesed, interaktsioonidisain.
- Strateegiline disain ehk disain kui mõtlemisviis, mis aitab muuta ja arendada ideid kasutajasõbralikeks ja innovatiivseteks toodeteks/teenusteks

¹www.disainikeskus.ee uuring Disainikasutus Eesti ettevõttes ja sihtasutustes

Kõige nõutavamad on graafiline- ning digitaalne- ja interaktsioonidisain. Laialdaselt kasutavad disainerite teenust reklaamifirmad ja IT firmad, kus tihti on loodud disainerite tiimid. Selleks, et muuta tooted atraktiivsemaks ostavad tööstusettevõtted sisse visuaalset kommunikatsiooni ehk graafilist disaini. Kiiresti laieneb teenusedisaini kasutamine, mis suurel määral puudutab avalikku sektorit. Aina rohkem kasutatakse disaini tervishoius ning pangateenuste arendamisel.

Äriregistri korrigeeritud andmete alusel ulatus disainivaldkonnas (EMTAK kood 74101) tegelevate firmade müügitulu 2019. aastal 56,2 mln euronit (keskmiselt 51,2 tuh eurot ettevõtte/asutuse kohta ja 49,2 tuh eurot töötaja kohta), mida oli kolmandiku võrra rohkem kui eelmise uuringu ajal 2015. aastal (vt tabel 5.1). Lisaks äriühingutele teenisid 2019. aastal tulu ka FIE-d, kelle arvestuslik tulu ulatus 570 tuh euronit ja oli 3,3% võrra suurem kui 2015. aastal. Nagu varemgi, puudub võimalus tuua välja erinevate disainiliikide müügitulu.

Äriregistri andmetel moodustasid TOP 10-sse kuuluvate firmade käibed 2019. aastal 17% äriühingute käibest (vt tabel 5.2), mis absoluutsummas ulatus 9,4 mln euronit. Müügitulu TOP 10-sse kuuluvad nii ainult disainilahendusi pakkuvad firmad kui ka firmad, kes disainivaldkonna kõrval tegelevad ka teiste valdkondadega. TOP 10 ettevõtete töötajad moodustasid 7% äriühingute töötajate arvust.

Tabel 5.2. Suurima müügituluga disainivaldkonna äriühingud 2019

Äriühingu nimi	Müügitulu, (tuh eurot)	Töötajate arv
1. OÜ MOTOR	3 191	24
2. OÜ Melior Investments	906	1
3. OÜ INFIGO	829	5
4. OÜ Sirvos	825	4
5. OÜ Koor	768	10
6. OÜ Trix	601	9
7. OÜ Brand Manual	595	10
8. OÜ Otterflow	588	2
9. OÜ Bebe Childrenswear	558	2
10. Ten Twelve	491	6
KOKKU TOP 10	9 351	73
KOKKU ARIÜHINGUD	55 503	1 035
<i>TOP 10 osakaal, %</i>	<i>16,8</i>	<i>7,1</i>

Allikas: Äriregister

Ekspertid on samal ajal arvamusel, et disainivaldkonna TOP-i peaksid kuuluma teised firmad. Disainerite liidu poolt saadetud andmetel on müügitulu alusel suurimaks firmaks Amanjeda Group OÜ, kelle põhitegevuseks on jaemüük muudes spetsialiseeritud kauplustes. Graafilise disaini osas on hinnatumaks OÜ Velvet, kelle põhitegevusalaks on reklaamindus. EDL-i andmed kinnitavad, et disainiteenust kasutatakse väga erinevates valdkondades, kuid Äriregistri andmete põhjal ei ole võimalik välja tuua disainerite arvu, müügitulu ja muid majandusnäitajaid sektorite kaupa. Nimetatud küsimused vajavad lisauuringuid, mille aluseks peaks olema disainivaldkonna spetsialistide poolt koostatud disainiintensiivsete firmade nimekiri.

Äriregistri andmetel oli valdav osa disainerite müügitulust teenitud kohalikul turul. 2019. aastal oli disainifirmade müügitulu 56 mln eurot (vt tabel. 5.1) ja müük välisturule 12,2 mln eurot, mis moodustas ligi 22% kogumüügist. Eesti Disainerite Liidu kodulehel toodud andmetel ekspordib disainitooteid- ja teenuseid ligi 70 firmat. Kuna valdav osa disainibüroosid on 1–2 inimesega mikroettevõtted, siis kõige rohkem takistab ekspordi arengut rahaliste vahendite puudus. Disainivaldkonna ekspordi arendamist on riik toetanud Ettevõtete Arendamise Sihtasutuse (EAS) eraldiste kaudu. Selleks on välja töötatud programm “Loomemajanduse valdkondades tegutsevate ettevõtete ekspordivõime arendamine”. 2019. aastal rahastati antud projekti raames kahte firmat. Ekspordimisel omab suurt tähtsust disainerite omavaheline ja valdkondadeülene koostöö. Lisaks on EAS andnud ekspordiks toetust ka läbi loome- majanduse arenduskeskuste mõõtme, ka EDK sai sealt toetust aastatel 2016–2018 ja 2019–2022. Mõlemal korral toetati ka disainerite ekspordivõimekuse arendamist.

Eestis on arvestatav hulk disainipoode (sh e-poed), mis mängivad tähtsat rolli kohaliku disaini müümisel. EDL-ile kuuluv Eest Disaini Maja on üks vähestest, kes pakub müügiks 100% Eesti disaini ja kes korraldab ka missioone Eesti disaini müügiks väljaspool Eestit. Selleks korraldati Eesti Disaini tutvustav rändnäitus „Size Doesn’t Matter“, mis külastas Euroopa erinevaid linnu koos pop-up poega 2015–2019. Jaapani turule sisenemiseks loodi bränd EHE Eesti, mis koostöös EAS-iga oleks kolme aasta jooksul Jaapanis messi- ja muid kaubandusüritusi korraldanud, kuid koroonatõttu viidi projekt ellu väiksemas mahus.

Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt läbi viidud ettevõtete küsitlus näitas, et Eestis on firmasid, kes peavad valdkonna arenguvõimaluseks Eesti disainerite aktiivsemat tegevust välisturul ja seda eriti läbi kiiresti areneva internetimüügi. Samal ajal peavad Eesti disainerid rahvusvahelise kogemuse omandamiseks tähtsaks aktiivset suhtlemist välisilmaga. Eesti disaini kollektiivid on korduvalt osalenud messidel Pariisis (Maison&Objet), Frankfurtis (Ambiente), Londonis (100% Design ja Fashion Week). Eesti disainerite loomingut on eksponeeritud ka Leedus, Lätis, erinevates Soome linnades, St-Peterburgis, Hiinas ja USA-s. 2019. aastal toimusid Eesti disaini väljapanekud Helsingis ja Veneetsias, Jaapanis viidi läbi Eesti Disainipäevad. Edukas väliskaubandus annab disaineritele vajaliku kogemuse ja võimaluse edasiseks arenguks. Rahvusvaheliselt edukad unikaalsed disainerbrändid aitavad kujundada riigi mainet ja loovad arvestatavat ekspordikäivet. Tugevate brändide tekkimine on eelduseks lisandväärtuse kasvuks Eesti ettevõtluses. Tinglikult võib öelda, et tootedisaini müük välisturule kajastub suurel määral tööstus- toodangu ekspordis. Tootedisaini import kajastub omakorda tööstustoodangu impordis.

5.1.3. Erinevad disaini liigid

Tootedisain

Tootedisaini arendavad tootmise või müügi ettevõtted, kellel on omad kaubamärgid ja kes disainivad ise suurema osa oma toodangust. Selle disainiliigiga tegelevad käsitööettevõtted, mikroettevõtted, kes loovad mõnda üksikut toodet, nende seas moetoöstuse ettevõtted, mööblit ja sisustusaksessuaare tootvad ning tekstiili- ja vaibatootmise ettevõtted. Näiteks võib tuua Firma OÜ Haruharu, mis disainib toodab ja turustab oma toote seeriat.

Üheks suuremaks tootedisaini tarbijaks on töötlev tööstus, kus tegutses Statistkameti andmetel 2019. aastal 7 887 ettevõtet. Endiselt puudub Eestis statistika, mis näitaks töötlevas tööstuses hõivatud disainerite arvu ja nende poolt loodud lisandväärtuse osakaalu toodangu mahus.

Antud uuringu käigus vaatlesime disainerite rakendatust tööstusettevõtetes, selleks küsitlesime 35 firma esindajat², kus eelmise kaardistuse ajal oli kõige rohkem disainereid. Esitati järgmised küsimused: kas ettevõttes töötavad põhikohaga disainerid või ostetakse teenust sisse; juhul kui töötavad, siis mitu neid on ning kas nad on Eesti või välismaa disainerid. Uuring näitas, et Eesti ettevõtted kasutavad disainiteenust endiselt tagasihoidlikult. Paljude tööstusettevõtete juhid leiavad, et nendel puudub disainiteenuse kasutamise vajadus. Suur osa ettevõtteid kasutab disainibüroode või ettevõttevälist disainiteenust ja seda Eesti büroodelt, vaid vähestel firmadel on omad disainerite üksused. Üksikutes ettevõtetes tegeleb disainiga 1–2 inimest, sealhulgas ka firma omanik. Isegi mitmes mööblitootmise ettevõttes (AS Standard, OÜ Softrend), mis kuuluvad disainiintensiivse ettevõtluse alla, töötavad vaid üksikud disainerid. Küsitluse tulemus langes kokku uuringu „Disainikasutus Eesti ettevõttes ja sihtasutuses“³ tulemustega, mis valmis EAS-i ja Kultuuriministeriumi tellimusel. Peamiseks põhjuseks, mis piirab disainikasutust on rahaliste vahendite puudus ehk piiratud eelarve. Ning ebapiisavate rahaliste vahendite kõrval mõjutas disaini kasutust ka ettevõtete madal suutlikkus tootearenduse protsessi läbi viia ning arvamus, et disaini pole vaja.

Tabel 5.3. Küsitletud töötleva tööstuse ettevõtted disainerite arvu järgi

Äriühingu nimi	Disainerite arv
1. AS Arens-Mööbel	9
2. OÜ Wesse Engineering OÜ	6
3. Baltika Group	4
4. AS Suva	4
5. AS ETS Nord	3
6. OÜ Ooloom Likes You	3
7. AS Orkla Eesti	3
8. AS Proflin	2
9. OÜ Softrend	1
10. AS Standard	1
Kokku 10 ettevõtet	36

Samal ajal nendel ettevõtetel, kes on kasutanud professionaalset disainiteenust, on kasvanud konkurentsivõime ja kliendirahulolu. Selleks, et aidata kaasa disaini edasisele arengule on Eesti Disainikeskus avanud Eesti disainibüroode võrgustiku, mille eesmärk on luua kvaliteetne kontakt teenuse pakkuja ning tellija vahel. Disainibüroode andmebaas annab hea ülevaate disainivaldkonna edukamatest ja aktiivsematest tegijatest, kes pakuvad erinevaid disaini liike. Tuleb märkida, et Eesti tööstusdisainerid on pälvinud mitmeid rahvusvahelisi auhindu. Näiteks Saksamaa Design Zentrum Nordrhein-Westfalen poolt välja antav Red Dot disainiauhind, mis on oma valdkonnas maailma prestiižseim disainiauhind. Eesti tootedisainerid on pälvinud seda mitmel korral. Selle auhinna saajateks on olnud ka graafilised disainerid.

² küsitlus viidi läbi telefoni teel 24.–25.01.2022, 35 ettevõttes

³ www.disainikeskus.ee/uuring Disainikasutus Eesti ettevõttes ja sihtasutustes

Graafiline disain⁴

Graafiline disain on lai mõiste, mis koondab enda alla visuaalse kommunikatsiooni erinevad vormid nagu sümbolid, fotograafia, tüpograafia ja illustratsiooni. See on protsess, mille käigus lahendatakse erinevaid probleeme. Disainerite Liidu poolt esitatud andmetel pakuvad lisaks disainifirmadele graafilist disaini ka reklaamiagentuurid ning peaaegu kõik firmad, kes kuuluvad disainibüroode võrgustiku.

Teenusedisain⁵

Teenusedisaini pakkumisel koostatakse täpne teenuse protsessi etappide kirjeldus ning määratakse etappide järjekord. Tuleb mõelda, milliseid seadmeid, tööriistu ja teisi abimaterjale on klienditeenindajal iga etapi edukaks läbimiseks vaja, et rahuldada teenuse kasutaja vajadusi ning tagada kõik teeninduseks vajalikud abivahendid.

⁴soniik.ee/disain

⁵ eas.ee

5.2. NÕUDLUS

5.2.1. Siseturu nõudlus

Nõudlus disainiteenustele suureneb, seda näitab nii müügitulu kui ka töötajate arvu kasv (vt tabel 5.1). Ekspertide hinnangul on kõige suurem nõudlus disainibüroode poolt pakutavale graafilise ning digitaalse ja interaktsioonidisaini teenusele, eriti firmastiili ning visuaalse identiteedi loomisel. Kasvanud on kommunikatsioonidisaini kasutus. Eelnimetatud disainiliike kasutatakse peaaegu kõigis majandussektorites. Tähtsal kohal on teenusedisain, mis muudab teenuse kasutajale mugavamaks ja atraktiivsemaks. Suuremateks teenusedisaini kasutajaks on avalik ning finantssektor, eriti pangateenuste arendamisel. Suuremat huvi tuntakse disaini vastu tervishoius. Kasvab ka töötleva tööstuse ettevõtete nõudlus disaini järele, kuid tervikuna on see endiselt tagasihoidlik. Kõrge hind on üheks faktoriks, mis pidurdab suuremat nõudlust tootedisaini osas, samas teenuse ja digiteenuste osas disainerite vähesus ehk puudu on pädevatest disaineritest.

5.2.2. Avaliku sektori huvid

Disainikasutus avalikus sektoris omab suurt tähtsust. Kaasaegsete avalike teenuste loomisel lähtutakse kasutaja vajadustest. See põhimõte kehtib nii kõigis avaliku sektori valdkondades kui ka sektori juhtimises. Käsiraamatus avalikule sektorile on välja toodud teenuste disainimise tähtsamad eesmärgid⁶:

- teenuse automatiseeritus
- lihtsus teenuse kasutamisel
- kontroll teenuse kasutamise üle
- teenuse kättesaadavus
- standardsed lahendused
- turvaline keskkond
- mitme teenuse kättesaadavus ühest keskkonnast
- positiivne emotsioon
- eriline lahendus spetsialistidele

Disainikasutuse aluseks on soov luua paremat ja inimkesksemat keskkonda, mugavaid ja efektiivseid teenuseid ning tooteid. Disainikasutus ja valmisolek selleks on organisatsiooniti erinev, eristada saab järgmisi tasandeid⁷:

- Disaineri kaasamine avaliku sektori organisatsioonis on projektipõhine, konkreetse probleemi lahendamiseks, kusjuures disainiprintsiipide järgimine on ühekordne ning laiemat mõju kogu organisatsioonile ei avalda.
- Avaliku sektori organisatsioon on oskuslik disainiteenuste tellija ning kasutab disaini töövahendeid igapäevatoös ning otsustusprotsessides.
- Riigi strateegilisel tasandil ehk poliitikate väljatöötamisel võib kasutada disainimõtlemist kas algusest peale või viimasel etapil.

⁶ KASUTAJASÕBRALIKE E-TEENUSTE DISAINIMINE MAANTEEMETI NÄITEL Käsiraamat avalikule sektorile

⁷ www.disainikeskus.ee

5.3. ORGANISATSIION JA FINANTSEERIMINE

5.3.1. Finantseerimine

Enamus disainiettevõtteid on äritegevusest tulu teenivad firmad. Samal ajal toetab valdkonna arendamist ka riik. Kultuuriministeerium eraldab toetusi tunnustatud loomeliitudele. Alates 2009. aastast on Eesti Disainerite Liit (EDL), mis loodi 1989. aastal, tunnustatud loomeliit ning 2019. aastal sai ta toetustena loovisikutele jagamiseks 24,6 tuhat eurot. Lisaks sellele, toetati samal eesmärgil ka Eesti Kujundusgraafikute Liitu 2019. aastal 19,8 tuhande euroga (vt tabel 5.4). Vaadeldaval perioodil (2019. aastal) eraldas Kultuurikapital Eesti Disainerite Liidule 75,4 tuhat eurot tegevuskulude katteks. Samal aastal maksis Kultuuriministeerium Eesti Disainikeskusele tegevuskulude katteks 105 tuhat eurot. Disainikeskust toetas ka Kultuuriministeeriumi halduses tegutsev Eesti Rahvakultuurikeskus, kes maksis välja arhitektuuri ja disainiarendusprojektide raames 6 720 eurot.

Tabel 5.4. Loovisikute loomeliitude seaduse alusel riigieelarvest eraldatud toetused 2015. ja 2019. a (tuhat eurot)

Toetuse saaja	2015	2019
KOKKU	43,9	44,4
Eesti Disainerite Liit	24,0	24,6
Eesti Kujundusgraafikute Liit*	19,9	19,8

* 2015. aastal nimetati disaini valdkonna loomeliiduks, enne seda oli kunsti valdkonna loomeliit.

Allikas: Kultuuriministeerium

Riik toetab disainivaldkonda läbi Eesti Kultuurkapitali, peamiselt kahe sihtkapitali eraldise kaudu: arhitektuuri sihtkapital ning kujutava ja rakenduskunsti sihtkapital. Arhitektuuri sihtkapitalist sai 2019. aastal kõige suurema toetuse OÜ Eesti Disainerite Liit, millest rahastati liidu tegevuskulusid, Eesti disainerite osalemisi erinevates välisriikides toimunud näitustel ja viidi läbi Eesti Disainipäevad Jaapanis. MTÜ Disainiöö sai samuti arhitektuuri sihtkapitalist toetust, kuid oluliselt väiksemas summas.

Kujutava- ja rakenduskunsti sihtkapitali rahalised toetused otseselt disainivaldkonnale olid 2019. aastal väikesed, samas suuremate summadega toetati Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi (ETDM) näituste korraldamisel ja kollektsioonide omandamisel, mis on täpsemalt kajastatud muuseumide peatükis.

2019. aastal eraldas Eesti Kultuurkapitali nõukogu MTÜ-le Disainiöö 49 tuhat eurot XIV Disainiöö ürituse läbiviimiseks.

Eesti Kultuurikapitali toetused disaini valdkonnale ulatusid 2019. aastal 229,5 tuhande euroni (2015. a 157,5 tuhat eurot), mida oli 45,7% rohkem kui eelmise uuringu ajal (vt tabel 5.5).

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS) loodi 2000. aastal ja see on riikliku ettevõtluse tugisüsteemi üks suuremaid institutsioone, mille ülesandeks on ettevõtluse- ja regionaalpoliitika edendamine Eestis. EAS eraldab ettevõtjatele, teadusasutustele, avalikule ja kolmandale sektorile mitmeid rahalisi toetusi. Aastatel 2015–2019 on disainivaldkonnale eraldatud loomemajanduse ettevõtete ekspordivõime arendamise toetusi.

Kokku on aastatel 2015–2019 EAS-i poolt disainiga tegelevatele firmadele eraldatud ligi 842 tuhat eurot (vt tabel 5.6). Toodud ajavahemikus on antud toetust saanud 22 ettevõtet.

Tabel 5.5. Eesti Kultuurkapitali eraldised aastatel 2011, 2015 ja 2019* (tuhat eurot)

Institutsioon	2011	2015	2019
Kujutava ja rakenduskunsti sihtkapital			
Eesti Disainerite Liit	8,5	2,8	4,0
Eesti Disainikeskus MTÜ	16,5	-	2,5
Disainiöö MTÜ	-	2,0	1,0
Eesti Kunstiakadeemia	-	-	1,6
Kõrgem Kunstikool Pallas	-	-	7,7
Teised	3,0	-	-
Kokku	28,0	4,8	16,8
Arhitektuuri sihtkapital			
Eesti Disainerite Liit	103,6	93,5	122,0
Eesti Disainikeskus MTÜ	4,5	4,0	-
Disainiöö MTÜ	19,8	5,0	9,5
Eesti Kunstiakadeemia	-	-	2,4
Teised	3,2	-	21,8
Kokku	131,1	102,5	155,7
Rahvakultuuri sihtkapital			
Eesti Moe Festival MTÜ	-	-	8,0
Kokku	-	-	8,0
Kirjanduse sihtkapital			
A-Disain OÜ	-	3,2	-
Kokku	-	3,2	-
Kultuurikapitali nõukogu			
Disainiöö MTÜ	-	27,0	49,0
Eesti Disainerite Liit	-	20,0	-
Kokku	-	47,0	49,0
KOKKU	159,1	157,5	229,5

* 2015. a andmed korrigeeritud; eraldised (ETDM-le kajastuvad muuseumide peatükis)

Allikas: Eesti Kultuurkapital

Tabel 5.6. EAS-I toetused* disaini valdkonna ettevõtetele 2015, 2019 ja 2015.–2019. a (tuhat eurot)

Skeem: loomemajanduse valdkondades tegutsevate ettevõtete ekspordivõime arendamine	2015	2019	2015.–2019. a
Disainerite tegevus	29,9	85,7	841,7

* otsustatud finantseerida

Allikas: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

Lisaks sellele eraldas EAS perioodil 2015–2019 loomemajanduse arenduskeskuste toetamise programmiraames MTÜ Eesti Disainikeskusele 599,2 tuh eurot. Saadud rahaliste vahenditega korraldas EDK kaks programmi, nendest üheks oli „Loome disainiga lisandväärtust“, mis toimus aastatel 2015–2017 ja millele eraldati 299,8 tuh eurot ja teiseks oli „Disaini kompetentside edendamine disainibüroode ekspordi võimendamiseks“, mis toimus aastatel 2017–2019 ja millele eraldati 299,4 tuhat eurot.

5.3.2 Organiseeritus

Disainivaldkonnas on loodud ja tegutsevad mitmed tugiorganisatsioonid.

Eesti Disainerite Liit (EDL)⁸ on loomeliit, mis ühendab poolteistsada Eesti toote-, tekstiili, moe- ja graafilist disainerit. EDL peab oma ülesandeks disainiteadlikkuse kasvatamist ühiskonnas; pakub disaineritele elukestvat enesetäiendamise võimalust, seisab nende õiguste eest ning promob disainerite saavutusi. EDL korraldab regulaarselt harivaid loenguid, töötubasid, konkursse. EDL eesmärgiks on Eesti disainipotentsiaali tutvustamine nii Eestis kui välismaal, selleks osaletakse igal aastal messidel ja välisnäitustel. EDL on riikliku disainipoliitika loomise algataja. Disaini nõudluse ja pakkumise suurendamiseks teeb EDL koostööd Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga, Kultuuriministeeriumiga. Disaini valdkonna arendamise meetmete väljatöötamiseks tehakse koostööd kõrgkoolidega. On osaletud rahvusvaheliste katusorganisatsioonide (International Council of Societies of Industrial Design, Bureau of European Design Associations, Design For All Europe ja Europe Design Management) töös, sh ka juhatuste koosseisudes ning koostööprojektides, mille teemadeks on kaasav disain, tervishoiudisain (EHDM), disainijuhtimine jm. Alates 2006. aastast annab EDL iga kahe aasta tagant välja kolmes põhikategoorias tootedisainiauhinda BRUNO (Eesti Disainiauhindade raames), nendeks on:

- parim elukeskkondliku toote disain (siin mõeldakse valgusteid, erinevaid tekstiile jne);
- parim elustiili toote disain (siin mõeldakse kantavate toodete nagu rõivad, kotid, kingad jne. disaini);
- parim insenertehnilise toote disain (siin mõeldakse liikumisvahendeid, telefone, arvuteid jne);

Koos MTÜ-ga Disainiöö⁹ korraldab EDL alates 2006. aastast disainifestivali Disainiöö, mille eesmärgiks on teha Eesti disain nähtavaks, sealjuures kuuluvad festivali kavasse tavapärase näituste ja moeetenduste kõrval ka harivad seminarid, loengud ja töötoad.

2010. aastal asutas EDL Eesti Disaini Maja (EDM)¹⁰, mille missiooniks on Eesti kui tõusva disainipotentsiaaliga maa tutvustamine ja maine kujundamine. EDM-is on välja pandud Eesti disainerite looming ning seda müüakse läbi erinevate müügikanalite koduturul ja välismaal. Müügitulu investeeritakse erinevatesse Eesti disaini tutvustavatesse projektidesse.

Tallinna Loomeinkubaatori¹¹ abil, kes innustab ja võimendab alustavaid ja kasvavaid väikeettevõtteid, on avatud Tallinna Disaini Maja (TDH)¹². TDH on ühisturundus- ja ekspordiplatvorm Eesti disainerbrändidele ehk Eesti disaini esindusruum, mis pakub välja kohaliku disaini unikaalset ja väärikat väljapanekut – moe-, ehte- ja nahakunsti ning disainitooteid kodu sisustamiseks koos ostuvõimalusega.

Eesti Disainikeskus (edaspidi EDK)¹³ on disainivaldkonna arenduskeskus ja professionaalse disaini valdkonna edendamise liider Eestis, olles partneriks disaineritele, ettevõtjatele, avaliku sektori esindajatele ja poliitikakujundajatele. Läbi erinevate tugitegevuste teeb EDK disaini olemuse ja ulatuse nähtavaks, teadvustab disaini kui ühiskondliku heaolu ja majanduse arengu taganttoekajat, toetab disainerite professionaalsust ja kompetentside arengut ning aitab läbi parema disaini rakendamise, EASI ja teiste rahastajate toel, Eesti ettevõtete tootearendust ja ekspordipotentsiaali suurendada. EDK tugitegevused on suunatud eelkõige 3 sihtgrupile: disainibüroodele, ettevõtetele ja avalikule sektorile,

⁸ www.edl.ee

⁹ www.disainioo.ee.

¹⁰ www.estoniandesignhouse.ee

¹¹ [www. Inkubaator. Tallinn.ee](http://www.Inkubaator.Tallinn.ee)

¹² tallinndesignhouse.com/disaineritele

¹³ www.disainikeskus.ee

samuti laiemale avalikkusele. EDK tegutseb 4 tegevusvaldkonnas: teadlikkus, disainerite kompetentsid, disainirakendamine ja ühiskondlik tasand.

Selleks, et väärtustada, tunnustada ja propageerida head disaini, antakse iga kahe aasta tagant välja Eesti Disainiauhinnad tootedisaini, graafilise disaini, veebidisaini, teenusedisaini ja noore disaineri kategooriates. Eesti Disainiauhindu korraldab Eesti Disainikeskus koostöös Eesti Disainerite Liidu, ADC*Estonia, Teenusmajanduse Koja ja Eesti Kunstiakadeemiaga. Esmakordselt anti Eesti Disainiauhinnad ühiselt välja 2012. aastal.

Eesti Moedisaini Liit¹⁴ (EML) on asutatud 2007. aastal eesmärgiga elavdada Eesti moe-elu, aidata moeloomingul jõuda rohkemate inimesteni nii Eestis kui väljaspool. Liidu põhitegevuseks on moedisaineritele väljendusvõimaluste loomine ja tugiorganisatsioonina tegutsemine. Nende eesmärkide saavutamiseks korraldab EML aastast 2007 Tallinn Fashion Weeki, et ärgitada disainereid mõtlema loominguks kui ettevõtja ja pakkuda võimalust moedisaineritele end harida erialaekspertide seminaridel.

Eesti Kujundusgraafikute Liit¹⁵ (EKGL), mis ühendab kujundusgraafika loomealadega tegelevaid professionaale, loodi 1993. aastal. Liidu liikmeteks on 2019. aasta seisuga 115 loovisikut, kes tegelevad kas ühes või mitmes kujundusgraafika valdkonnas nagu raamatukujundus, illustratsioon, koomiks, plakat, graafiline disain-, kirjagraafika, kalligraafia, supergraafika, infograafika jne.

Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi (ETDM) tegevuse eesmärgiks on Eesti tarbekunsti ja disaini ning sellega seotud materjali kogumine, säilitamine, uurimine ning vahendamine hariduslikel, teaduslikel ning elamuslikel eesmärkidel.

5.3.3 Seosed teiste tegevusvaldkondadega ja loomemajanduse sektoritega

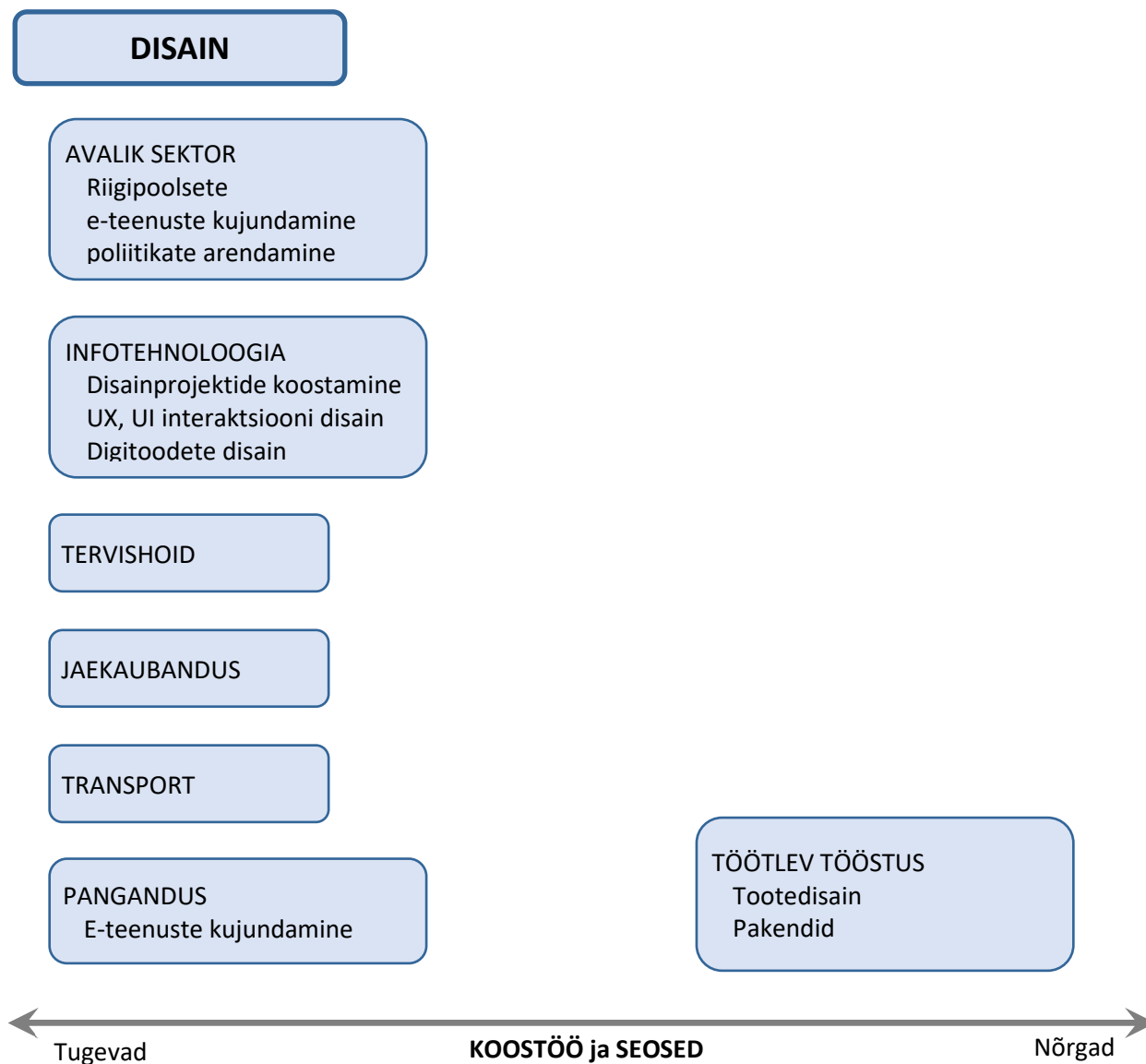
Tänapäeval kasutatakse disaini praktiliselt kõikjal ning disainivaldkond on seotud paljude tegevusaladega (joonis 5.2). Ekspertide hinnangul laialdaselt kasutatakse disainerite teenust infotehnoloogias ja startuppides. Kiiresti areneb teenusedisain, kuna seda kasutatakse jaekaubanduses ja ka teistes teenindusharudes. On laienenud disaini kasutamine tervishoius jne. Ekspertide hinnangul kõige nõrgem seos disainiga on töötleva tööstusel, mis mõjutab tootedisaini kasutamist.

Disain on tihedalt seotud teiste loomemajanduse sektoritega (joonis 5.3). Lavakunst vajab kostüümide disaini, muusika valdkond kasutab disainerite abi visuaalse identiteedi väljatöötamisel, trükindus küljendamises. Laialdaselt on levinud disainerite ja sisearhitektide koostöö. Disainivaldkonna spetsialistide arvates on disainil tugev seos kõikide teste tegevusvaldkondadega.

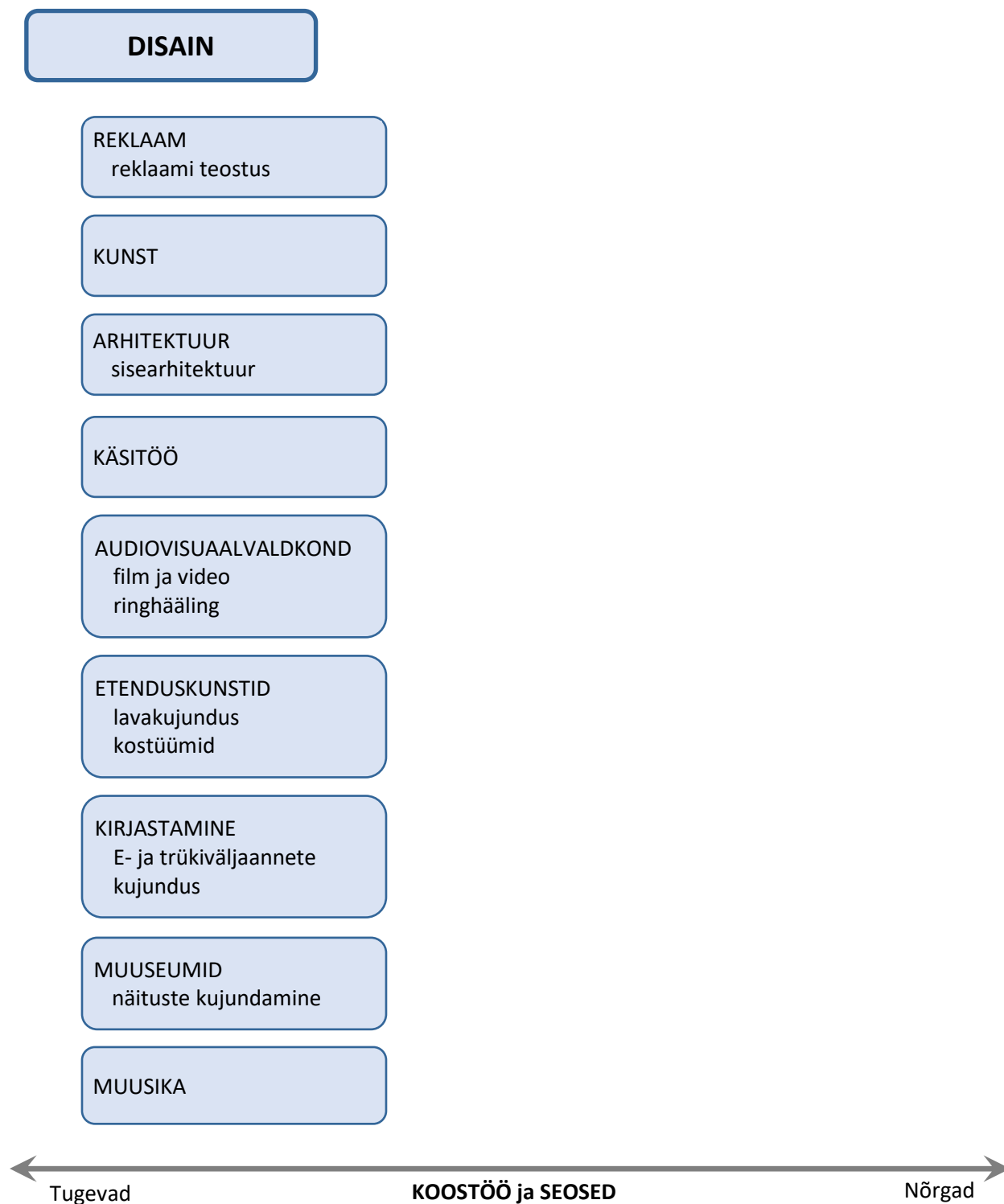
¹⁴www.estonianfashion.eu

¹⁵www.ekgl.ee

Joonis 5.2. Disaini seosed teiste tegevusvaldkondadega

Joonis 5.3. Disaini seosed teiste loomemajanduse valdkondadega

5.4. HARIDUS

Disainialast kõrgharidust pakuvad Eesti Kunstiakadeemia (EKA), Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ) ja Tartu Ülikool ning Tallinna Ülikool. Rakenduskõrgharidust saab omandada Kõrgemas Kunstikoolis Pallas, Eesti Ettevõtluskõrgkoolis Mainor ja Euroakadeemias .

Õppeaastal 2018/2019 omandas disainialase kõrghariduse 201 inimest (vt tabel 5.7). Ligi kolmandik nendest (63 lõpetajat) sai hariduse Eesti Kunstiakadeemiast (EKA). Kõrghariduse lõpetajate seas oli 34 bakalaureuseõppe EKA lõpetajat ja 81 magistriõppe lõpetajat, nendest 28 lõpetasid EKA, 6 Tallinna Tehnikaülikooli ja 37 Tartu Ülikooli ning 10 lõpetajat oli Tallinna Ülikoolis. Doktorikraadi omandas õppekava “Kunst ja disain” alusel üks inimene. Tallinna Tehnikaülikooli kuut lõpetajat võib samal ajal pidada ka EKA lõpetajateks, kuna tegemist on ühise magistrikavaga. Rakenduskõrghariduse omandas 2019. aastal Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledžis 9 inimest, lõpetades õppekava Käsitöötehnoloogiad ja disain. Kõrgemas Kunstikoolis Pallas oli 38 lõpetajat, kus kõige populaarsemaks osutus meedia ja reklaamidisaini õppekava, mille lõpetas 13 õppurit. Eesti Ettevõtluskõrgkooli Mainor lõpetajaid oli 2018/2019 õppeaastal 28, nendest 19 lõpetas veebidisaini ja digigraafika õppekava ja 8 inimest arvutimängude disaini ja arenduse õppekava, mis sai alguse 2017. aastal. Euroakadeemias oli 3 lõpetajat, kes õppisid moedisaini. Tallinna Tehnikakõrgkool valmistab ette moetööstuse spetsialiste, õppeaastal 2018/2019 oli selle õppeprogrammi lõpetajaid 17.

Teadusministeeriumi andmetel on põhilisteks õppeasutusteks, kus saab omandada disainialast kõrgharidust Eesti Kunstiakadeemia, Tartu Ülikool ja Tartu Kõrgem Kunstikool Pallas.

EKA-s on disaini alal nii bakalaureuse kui ka magistri õppekavad¹⁶.

Pakutakse kuut bakalaureuseõpet:

- graafiline disain
- tööstus ja digitoote disain, kus mõlemad on eraldi erialadena
- klaas, keraamika, ehe ja sepis kõik eraldi erialadena
- mood, tekstiil, aksessuaar kõik eraldi erialadena
- kujunduskunst, millele on neli eriala: ruumikujundus, vormi- ja keskkonna disain, moestilistika ning meediagraafika

Magistrikavad olid:

- Tootedisain
- Disain ja rakenduskunst, kus oli seitse eriala: keraamika, klaas, moedisain, tekstiilidisain, aksessuaar, ehe ja sepis, graafiline disain
- Disain ja rakenduskunst inglise keeles samade erialadega
- Interaktsioonidisain inglise keeles
- Design & Technology Future (Disaini ja tehnoloogia tulevik),

Viimane on Tallinna Tehnikaülikool ja Eesti Kunstiakadeemia koostöös välja töötud rahvusvaheline magistri ühisõppekava. Programmi eesmärgiks on siduda teadus, tehnoloogia ja disain ühtseks distsipliiniks, mis lubab välja töötada innovatiivseid tootelahendusi, mille aluseks on ettevõtete arendustegevus ja majanduskeskkonna mõistmine.

¹⁶ www.artun.ee

Arvestades teenusedisaini kiiret arengut, lõpetas Tartu Ülikooli programmi „Heaolu- ja spaateenuste disain ja juhtimine“ 2019. aastal 11 õppurit. Lisaks sellele lõpetasid 26 õppurit programmi - teenuste disain ja juhtimine.

Kõrgemas Kunstikoolis Pallas on võimalik omandada disaini või sellega seonduvat haridust mitmes osakonnas¹⁷. Tekstiili õppekava eesmärk on arendada tekstiilikunsti ja -disaini valdkonda Eestis, õppekava on laiapõhjaline ja sisaldab ka moe valdkonna aineid. Siin peetakse oluliseks nii individuaalseid oskusi kui ka valdkondade vahelist koostööd, üliõpilastele luuakse võimalus osaleda erinevates projektides ja täiendada oma oskusi praktikatel nii Eestis kui välismaal. Meedia- ja reklaamidisaini õppekava võib jagada kaheks suuremaks plokiks: graafiline disain ja meediadisain. Graafiline disain hõlmab trükimeediat ja sellega seonduvat. Meediadisain hõlmab videotöötlust, veebimeedia, interaktiivse multimeedia, animatsiooni ja 3D graafikaga seotud aineid. Mööblisakonnas saab õppida mööbli disainimist või vana mööbli restaureerimist/konserveerimist. Mööbli restaureerimine/konserveerimine keskendub mööbli-pärandi taastamisele või säilitamisele.

Tabel 5.7 Disaini valdkonna kõrgharidusega lõpetajate arv perioodil 2015–2019

KÕRGHARIDUS	2015–2016	2016–2017	2017–2018	2018–2019	2015–2019
Eesti Kunstiakadeemia (EKA)	95	74	79	63	311
Graafiline disain	20	16	16	6	58
Tootedisain	6	1	2	1	10
Tööstus- ja digitoote disain	9	6	7	4	26
Interaktsioonidisain	-	-	2	5	7
Klaasikunst ja disain	2	5	8	4	19
Tekstiilidisain	4	8	6	3	21
Moedisain	4	11	7	8	30
Moestilistika	11	1	1	1	14
Nahakunst, aksessuaari- ja köitedisain	8	4	7	4	23
Ruumiloomine	-	3	2	6	11
Meediagraafika	17	2	6	4	29
Disain ja rakendus kunst	13	15	12	16	56
Kunst ja disain	1	2	3	1	7
Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ)	11	12	6	6	35
Disaini ja tehnoloogia tulevik	11	12	6	6	35
Tartu Ülikool	16	16	13	37	82
Heaolu- ja spaateenuste disain ja juhtimine	4	6	3	11	24
Teenuse disain ja juhtimine	12	10	10	26	58
Tallinna Ülikool	8	13	20	19	60
Digitaalsed õpimängud	-	2	7	10	19
Käsitöötehnoloogiad ja disain	8	11	13	9	41

¹⁷ www.pallasart.ee

KÕRGHARIDUS	2015–2016	2016–2017	2017–2018	2018–2019	2015–2019
Kõrgem Kunstikool Pallas	32	33	21	38	124
Nahadisain ja restaureerimine	7	6	4	7	24
Tekstiilidisain	7	11	5	8	31
Mööblidisain ja restaureerimine	7	9	3	10	29
Meedia ja reklaamidisain	11	7	9	13	40
Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor	9	22	9	28	68
Disain ja loovettevõtlus	9	14	7	1	31
Veebidisain ja digigraafika	...	8	1	19	28
Arvutimängude disain ja arendus	0	0	1	8	9
Euroakadeemia	8	5	1	3	17
Moedisain	8	5	1	3	17
Tallinna Tehnikakõrgkool	19	25	22	17	83
Moetööstus	19	25	22	17	83
KÕRGHARIDUS KOKKU	198	198	164	201	780
<i>Rakenduskõrgharidusõpe</i>	76	96	66	95	333
<i>Bakalaureuseõpe</i>	75	53	58	34	220
<i>Magistriõpe</i>	46	49	44	81	220
<i>Doktoriõpe</i>	1	2	3	1	7

Allikas: Haridus- ja teadusministeerium

5.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA TAKISTUSED

Tugevused

- On vastu võetud Eesti disainivaldkonna arengukava 2023. aastani
- Eestis on väga tugev, rahvusvaheliselt hinnatud disainiharidus, kus on tasakaalus eesrindlikud õppekavad nendega, mis on keskendunud traditsioonide hoidmisele ja väärtustamisele.
- Disaini valdkonna arendamiseks on välja kujunenud tugistruktuurid, eelkõige Eesti Disainerite Liit ja Eesti Disainikeskus. Hariduse seisukohast on tugistruktuuriks EKA.
- Valdkond on hästi rahvusvahelistunud. Osaletakse erinevates rahvusvahelistes võrgustikes ning Eesti Disainerite Liit on rahvusvaheliste disaini katusorganisatsioonide ICSID – International Council of Societies of Industrial Design, BEDA–Bureau of European Design Associations, EIDO Design For All Europe ja Europe Design Management auhinna ühingu liige, EDK osaleb BEDA-s, ADC*Eesti ADC*Euroopa tegevustes.
- Mitme rahvusvahelise disainivõrgustiku juhtorganisse kuulub EKA, näiteks CUMULUSE, CIRRUUSE, ELIA juhatusse. Sisuliselt EKA mõjutab läbi rahvusvaheliste organisatsioonide juhtkogudesse kuulumise nii disainihariduse kujunemist rahvusvaheliselt kui ka rahvusvahelise kogemuse Eestisse toomist.
- Disainibürood on võrgustunud ja teevad omavahel koostööd, tihenenud on ka koostöö ettevõtetega.
- Mitmed organisatsioonid tegelevad Eesti disaini tutvustamisega rahvusvahelisel areenil ja kodus, näiteks Disainiöö, Eesti Disainiauhinnad.
- Eesti disaintooted on kvaliteetsed ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised.
- Valdkonnas on palju juurde õppimise ja enesetäiendamise võimalusi.
- Üle aasta antakse välja mitmeid disainiauhindu.

Nõrkused

Kuna majanduspoliitikas ei ole disainile piisavalt tähelepanu pööratud, siis on majanduslikust aspektist vaadates ettevõtlussektori suunitlusega disainipoliitika puudulik, mis on valdkonna suurimaks nõrkuseks ning seda olukorda oleks vaja parandada.

- Disainiteenust pakkuvad disainibürood on enamuses 1–2 inimese väikeettevõtted ning see takistab arengut ja suuremate tellimuste vastuvõtmist.
- Disaineritel puudub koostöökogemus investoritega.
- Kutsestandardite puudumine takistab disaini tellijal disainiteenust professionaalselt hankida.

Arenguvõimalused

- Väikese kodumaise nõudluse tingimustes (eriti tööstusdisaini osas) peab otsima ekspordivõimalusi. See eeldab pakutava toote/teenuse paremat kvaliteeti ning finantstuge (loome-majanduse tugistruktuuride raames) välisurgudele sisenemiseks, mis aitaks osaleda rahvusvahelistel hangetel ning müüa üksikute disainerite ja disainibüroode tooteid/teenuseid välismaistele potentsiaalsetele klientidele. Selle tulemusena kujuneks Eesti disaini rahvusvaheline maine.

- Disainibüroode arengu ja ekspordialaseks nõustamiseks peaks jätkama koolitusi ettevõtluskonsultantidele, kes tunneksid disaini, intellektuaalomandi jt arendustegevustega seotud spetsiifikaid.
- Tegutsevate disainerite professionaalsuse tõstmiseks ja säilitamiseks peab olema pidev arenguprogramm. Koolituste käigus on vaja tutvustada uusi tehnoloogiaid, materjale, töövõtteid, korraldada õppereise.
- Disaini rakendamise toetamine läbi ettevõtlusmeetmete, mis aitaks Eesti toote- ja teenusearendajatel olla innovatiivsem, kasutajasõbralikum ning luua uusi konkurentsieeliseid.
- Toetusmeetmete ja koolituse kaudu uute disainisuundade rakendamise ja uutest väljakutsetest ülesaamise toetamine.
- Horisontaalne disainist lähtuv koostöö erinevate valdkondade vahel.
- Info kättesaadavuse parandamine: disainikasutuse uuringute läbiviimine erinevates majandussektorites.
- Maailmas toimuva arenguga sammupidamine.

Takistused

- Hinnapõhiste riigihangete korraldamine ei soosi Eesti disaini, kuna ei võimalda tegeleda loova arendusega disaini mõistes.
- Valdav osa Eesti ettevõtetest ei näe disainis potentsiaali strateegiliste eesmärkide saavutamisel ja lisandväärtuse loomisel ning ei saa aru, et disaineri kaasamine on pigem tulu kui kulu.
- Tootjate madal riskivalmidus.
- Ettevõtluspoliitika on tööstusvedurite poole kaldu (ettevõtete käibed on väikesed, st ei vasta EAS-i toetusmeetmete kriteeriumidele) ning keskendub efektiivsuse tõstmisele ja optimeerimisele, mitte arendusele ja lisandväärtuse tõstmisele.
- Eesti ettevõtete ebapiisav suulikus toota efektiivselt suure lisandväärtusega tooteid ning pakkuda innovaatilisi tooteid ja teenused.
- Ettevõtete vähene võimekus disainiintensiivsete toodete ja teenuste arendustegevusi korraldada.
- Ettevõtted kasutavad vähe toetavate sektorite lahendusi (sh IKT ja disain).
- Ettevõtted ei ole piisavalt teadlikud kuidas nende juhtimisel edukalt disaini kasutada.

5.6. ARENGUPROGNOOS 3–5 AASTAKS

Disain on Eesti majanduse ja kultuuri loomulik osa. 2019. aasta oktoobris võeti vastu „Eesti disainivaldkonna arengukava 2023. aastani“, kus on toodud strateegilised suunad ja eesmärgid disaini edasiseks arenguks. Professionaalse disaini oskuslik kasutamine suurendab Eesti konkurentsivõimet, kasvatab ühiskondlikku heaolu, teeb avaliku sektori paremaks ja tõhusamaks (nt e-riigi kasutaja-sõbralikumaks).

Arengukavas eristatakse viit olulist huvigrupi:

- haridus ja teadus
- disainikogukond
- disainirakendajad
- poliitikakujundajad, avalikkus

Kava suunised edasiseks arenguks:

- Eesti disain on globaalselt konkurentsivõimeline, teaduspõhine ja professionaalne.
- Eesti disain põhineb erialadeülesel koostööl ning on innovatsiooni ehk intelligentsete tulevikutoodete,-teenuste ja süsteemide loomise võimaldaja.
- Eesti disain on inimkeskne, suudab toime tulla tänapäeva tingimustega.
- Eesti disain suudab edukalt rakendada areneva tehnoloogia võimalusi, et saavutada nii majanduslik edu kui ka ühiskondliku heaolu kasvu.
- Eesti disain on rahvusvaheliselt tuntud ja tunnustatud ning ekspordivõimeline.
- Eesti ettevõtteid iseloomustab võimekus kasutada disaini tulemuslikult terve väärtusahela ulatuses.
- Eesti ettevõtted ja avalik sektor kasutavad disaini strateegiliselt, et lahendada ühiskondlikke probleeme, arendada oma tooteid ja teenuseid ning tuua maailma turgudele uuenduslikke tooteid ja teenuseid.
- Muutused peavad olema kasutajakesksed ja inimesi kaasavad.

Disainivaldkonna arengukava elluviimise tulemuseks peab olema:

- Disainiettevõtete ekspordi kasv.
- Rahvusvaheliste koostööprojektide arvu suurenemine.
- Rahvusvaheliste sündmuste arvu suurenemine.

5.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD

Avaldame tänu töö valmimisele kaasa aidanud ekspertidele. Valdonna töö on läbi arutatud 7. märtsil toimunud ümarlaul.

Nimi	Organisatsioon, ettevõte	Osalemine ümarlaul
Ilona Gurjanova	Eesti Disainerite Liit	✓
Tiia Vihand	Eesti Disainikeskus	✓
Kaire Rannik	Eesti Disainikeskus	✓
Ruth-Helene Melioranski	Eesti Kunstiakadeemia	✓
Kai Libjakas	Eesti Tarbekunsti-ja Disainimuseum	✓
Pärtel Kurma	Velvet	✓
EKI partneritest osalesid:		
Anu-Maaja Pallok	Kultuuriministeerium	
Veronika Valk-Siska	Kultuuriministeerium	
Karl Viilmann	Kultuuriministeerium	
EKI töögrupist osalesid:		
Kiira Martens	Eesti Konjunkturiinstituut	✓

Lisa 5.1 Mittetulundus ja usaldusühingute omateenitud tulu (eurodes)

UÜ Muki	28 248
MTÜ JUTO	23 596
MTÜ Angel Design	23 004
UÜ Ookean UÜ	13 980
UÜ Kujundujuja	10 979
UÜ Kujukuju UÜ	1 510
KOKKU	101 317

Allikaas: Äriregister

Lisa 5.2. Disaini valdkonna tegevused Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) järgi

74101 Disainerite tegevus

- tekstiili-, rõiva-, jalatsi-, ehte- ja mööblidisain;
- muude sisekujunduselementide ning muude moe- ja tarbekaupade disain;
- tööstusdisain, st toote spetsifikatsiooni ja väliskujunduse loomine ja arendamine, mis optimeeriks kasutamist, väärtust ja välimust, k.a materjalide, mehhanismide, vormi värvilahenduse, faktuuri ja pinnaviimistluse kindlaksmääramine, võttes arvesse inimeste omadusi ja vajadusi, ohutust ning turunõudlust;
- pakendidisain;
- graafiline disain;
- 3-mõõtmeliste mudelite loomine;
- sisekujundajate tegevus;
- siseruumide dekoreerimine, k.a vaateakende kaunistamine, müügilette, -laudade dekoreerimine.